

ADRODDIAD I'R PWYLLGOR CRAFFU GOFAL

Dyddiad:	Mawrth 18, 2021
Teitl:	Grant Cymorth Tai
Pwrpas:	Craffu'r cyfeiriad y bwriedir ei gymryd er mwyn sicrhau fod y Grant Cymorth Tai yn arwain at y gefnogaeth orau posib i'r digartref yng Ngwynedd ac i geisio atal digartrefedd yn y dyfodol.
Swyddog cyswllt:	Pennaeth Adran Tai ac Eiddo – Dafydd Gibbard
Aelod Cabinet:	Cyng. Craig ab Iago

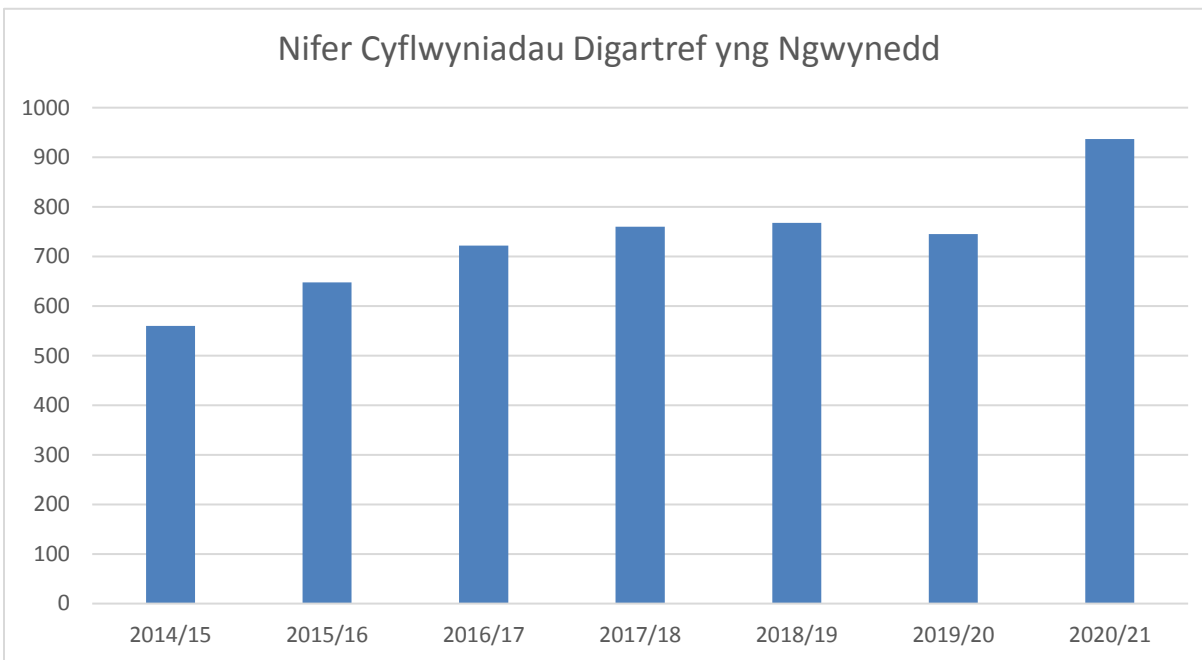
Cyflwyniad / Cefndir

1. Rhaglen a ariennir gan Lywodraeth Cymru yw'r Grant Cymorth Tai (arferai gael ei alw'n Rhaglen Cefnogi Pobl tan yn ddiweddar) sy'n cynorthwyo dros 2,000 o bobl bob blwyddyn yng Ngwynedd i fyw'n annibynnol. Mae'r rhaglen yn darparu cefnogaeth hanfodol i bobl sy'n wynebu amgylchiadau tai anodd iawn ac yn helpu rhai o'r bobl fwyaf bregus mewn cymdeithas i fyw'n annibynnol yn eu cartrefi eu hunain neu lety â chefnogaeth.
2. Rhaglen ymyrraeth gynnar ydyw sy'n helpu atal pobl rhag mynd yn ddigartref neu helpu pobl ddigartref i ddod o hyd i lety a dal gafael arno. Mae'n cefnogi pobl i fynd i'r afael â phroblemau megis dyled, diweithdra, rheoli tenantiaeth, camddefnyddio sylweddau, trais yn y cartref, cysgu allan a materion iechyd meddwl. Anelir y gefnogaeth at yr hyn mae pobl ei angen, e.e. help i ymdrin â phroblemau iechyd meddwl a/neu gamddefnyddio sylweddau, help i wella eu hiechyd a'u lles, a/neu help i symud ymlaen i gyfleoedd gwaith neu hyfforddiant, a gwella eu sgiliau byw cyffredinol.
3. Yn gryno, nod y rhaglen yw atal neu leihau digartrefedd a heb fodolaeth y grant hwn byddai effaith pellgyrhaeddol ar ein gallu fel Cyngor i gefnogi trigolion Gwynedd i osgoi digartrefedd ac yn llesteirio'n gallu i geisio ail gartrefu mor fuan â phosib y rhai sydd ddigon anffodus i ddarganfod eu hunain yn ddigartref.
4. Tua diwedd 2019 cawsom ragrybudd fod bwriad gan y Llywodraeth i ail edrych ar y grant hwn ac roedd pryder y gallem fod yn wynebu toriad yn y swm yr ydym yn ei dderbyn ar hyn o bryd, sef £5.1M y flwyddyn. Roedd bwriad felly i ofyn am gymorth y Pwyllgor Craffu Gofal i graffu defnydd hanesyddol y grant a pharatoi at orfod cynnal proses flaenoriaethu er mwyn adnabod sut i leihau'r cymorth yr oeddem am allu ei gynnig i'r digartref yng Ngwynedd.
5. Fodd bynnag, mae'r argyfwng digartrefedd sydd wedi ei amlygu, ac i raddau helaeth wedi ei waethygu, yn sgil Covid 19, yn golygu fod dyfodol y grant hwn wedi newid yn llwyr. Yn hytrach na gorfod wynebu toriad posib, rydym bellach wedi derbyn dyraniad ychwanegol o £1.6M y flwyddyn ac felly'n chwilio am gymorth y Pwyllgor i graffu'r cyfeiriad y bwriedir ei gymryd wrth geisio sicrhau ein bod yn gwneud y defnydd gorau posib o'r cyfle newydd yma

i sicrhau ein bod yn darparu'r gefnogaeth orau posib i'r digartref yng Ngwynedd ac yn ceisio atal digartrefedd yn y dyfodol.

Digartrefedd yng Ngwynedd

6. Fel y gwelir yn y graff isod, ers dyfodiad Deddf Tai 2014, oedd yn newid y diffiniad o ran pwy oedd yn gymwys am gefnogaeth digartrefedd, mae'r nifer cyflwyniadau blynyddol wedi cynyddu o oddeutu 550 y flwyddyn i oddeutu 750 y flwyddyn, cynnydd o 36%.

7. Arweiniodd hyn at bwysau sylweddol ar yr Uned Digartrefedd o ran eu gallu i gynnig cefnogaeth i unigolion sydd yn aml iawn yn fregus ac yn gwbl ddibynnol ar gymorth gan y Cyngor.
8. Yr her fwyaf oedd darganfod opsiynau ail gartrefu ar gyfer yr unigolion hyn, yn arbennig llety dros dro addas. Gwyddom fod y diffyg tai cyffredinol yn y Sir, a gweddill Cymru, yn golygu nad oes stoc ddigonol ar gael i ail gartrefu person digartref yn syth. Mewn achos lle nad oes gan berson digartref opsiwn arall, mae cyfrifoldeb statudol ar y Cyngor i gynnig llety dros dro. Cyn dyfodiad deddf 2014 roedd modd i'r Cyngor ymdopi drwy wneud defnydd o dai oedd gennym ar brydles gan Landlordiaid preifat ar gyfer y pwrpas hwn. Roedd oddeutu 60 o dai ar gael gennym i'r pwrpas hwn ar y pryd.
9. Gyda'r cynnydd sylweddol yn y niferoedd yn sgil Deddf 2014, nid oedd y stoc tai dros dro yn ddigonol i gwrdd â'r angen a bu'n rhaid cychwyn defnyddio mwy ar lety gwely a brecwast er mwyn cwrdd â'n dyletswydd statudol i gynnig llety brys.
10. Mae'r pandemig presennol wedi gwaethygu'r sefyllfa'n sylweddol unwaith yn rhagor. Yn gwbl synhwyrol a dealladwy, ar gychwyn y clo ym mis Mawrth 2020, gofynnodd y Llywodraeth i bob Awdurdod Lleol yng Nghymru sicrhau nad oedd neb yn cysgu allan ar y stryd. Diwygiwyd y rheoliadau cenedlaethol dros nos er mwyn sicrhau fod gan bawb, ta waeth beth eu hamgylchiadau, y gallu i gael cefnogaeth gan eu Hawdurdod Lleol os oeddent yn wynebu digartrefedd.

11. Mae'r cyfnodau clo wedi cael effaith pellgyrhaeddol ar ein cymunedau ac mae'r bygythiad o golli cyflogaeth, y straen ar berthnasau mewn cyfnodau clo estynedig, y pwysau ar y gwasanaeth iechyd a'r effaith ar iechyd meddwl i gyd wedi cyfrannu at gynnydd sylweddol yn y nifer sy'n wynebu digartrefedd. Mae'r sefyllfa'n parhau i ddatblygu wrth gwrs ac ni wyddom pa fath o gynnydd pellach y byddwn yn ei wynebu dros y misoedd nesaf.
12. Fel y dengys y graff uchod, mae'r niferoedd digartref eleni wedi cynyddu nes eu bod yn agos at 950, sef cynnydd o 26% mewn un flwyddyn a 71% yn uwch nag oedd yn 2014.
13. Un sgil effaith uniongyrchol yn deillio o hyn yw sefyllfa lle mae gennym bellach oddeutu 94 o unigolion mewn llety gwely a brecwast o'i gymharu ag oddeutu 25 yr adeg hon y llynedd. Rydym hefyd wedi gorfod cynyddu ein stoc o dai dros dro a bellach mae oddeutu 95 mewn defnydd gennym. Mae ein dwy hostel digartref hefyd yn llawn ac mae cyfanswm oddeutu 190 o unigolion, cyplau a theuluoedd mewn llety dros dro yng Ngwynedd ar hyn o bryd.
14. Mae'r gost o gartrefu unigolion mewn llety gwely a brecwast yn cael ei ariannu gan Lywodraeth Cymru yn ystod y pandemig.
15. Rydym yn wynebu sefyllfa ddigynsail ac mae'r galw am lety dros dro y tu hwnt i'n gallu i'w gyfarch. Gyda dim arwyddion o welliant i'r sefyllfa yn y tymor byr, mae'r sefyllfa yn eithriadol o heriol, gall y niferoedd gynyddu ymhellach a bellach mae pwysau sylweddol ar staff yr Uned Digartrefedd.

Ymateb y Cyngor

16. Nid yw llety dros dro, yn arbennig mewn un ystafell mewn llety gwely a brecwast, yn llety addas ar gyfer galluogi i drigolion Gwynedd fyw bywyd urddasol a ffyniannus. Mae mynediad at lety safonol a diogel yn gwbl hanfodol os am integreiddio i gymuned, hwyluso cyfleon gwaith a gwella ansawdd iechyd a lles unigolion.
17. Mae Strategaeth Tai y Cyngor yn datgan yn glir nad ydym yn dymuno gweld neb yn ddigartref yng Ngwynedd. Er mwyn cyrraedd y nod yma byddwn wrth gwrs angen sicrhau fod cyflenwad digonol o dai ar gael i gwrdd â'r angen drwy'r sir. Fodd bynnag, ni allwn guddio oddi wrth y ffaith ei bod yn debygol y byddwn wastad angen gallu cynnig cymorth a llety brys i'r rhai sy'n wynebu digartrefedd.
18. Ein dyhead felly yw dirwyn i ben y gorddefnydd o lety gwely a brecwast drwy ddarparu cyflenwad digonol o dai dros dro a datblygu llety â chefnogaeth addas ein hunain ar gyfer ei ddefnyddio i ddiwallu'r gofyn hwn. Mae ein Cynllun Gweithredu Tai yn gosod allan yn glir sut y byddwn yn cyflawni hyn ac mae'n sicrhau fod cyllideb ddigonol i ddarparu adnodd o'r fath ar gael dros y blynyddoedd nesa. Gyda chymorth grant sylweddol gan Lywodraeth Cymru, byddwn yn datblygu dros 50 o unedau "Llety a Chefnogaeth" pwrpasol.
19. Mae angen i lety o'r fath gael ei leoli mewn lleoliadau sy'n golygu na fydd unigolion angen cael eu symud oddi wrth eu cymunedau. Mae'r mynediad at gefnogaeth teulu a chyfeillion, ynghyd â'r gallu i gael mynediad rhwydd at wasanaethau iechyd a lles cyfarwydd yn gwbl hanfodol wrth geisio wynebu sefyllfa druenus digartrefedd. Felly byddwn yn ceisio darparu

ein datblygiadau “Llety â Chefnogaeth” newydd i gyd-fynd â’r galw ym mhob ardal o’r sir a gwneud popeth posib i osgoi’r angen i gludo pobl i gymunedau sy’n ddieithr iddynt.

20. Er y bydd hyn yn golygu y byddwn yn gallu cynnig llety dros dro o ansawdd derbyniol i’r rhai sy’n wynebu digartrefedd, nid yw llety yn unig am gwrdd ag anghenion cymhleth a heriol sydd yn amlach na pheidio ynghlwm i ddigartrefedd. Dyma pam mae’r Grant Cymorth Tai yn gwbl hanfodol.
21. Yn aml iawn mae unigolion sy’n wynebu digartrefedd angen cefnogaeth am gyfnod er mwyn ceisio dygymod â’u sefyllfa. Mae’r unigolion, cyplau a theuluoedd hynny sydd heb opsiwn ond derbyn llety brys gan y Cyngor yn aml iawn angen cefnogaeth ychwanegol i ddarganfod llety addas yn unig. Yn aml iawn maent angen cefnogaeth gyda materion yn ymwneud â thrais yn y cartref, dibyniaeth alcohol, dibyniaeth cyffuriau, iechyd meddwl, dyledion, troseddu, perthynas gyda chymar neu deulu wedi torri lawr.
22. Felly nid yw darparu llety addas ynddo’i hun am fod yn ddigonol i helpu unigolion digartref bregus i allu ymdopi â’r heriau eraill sydd yn gallu gwneud eu bywyd yn gymhleth iawn.
23. Mae’r Grant Cefnogaeth Tai yn darparu adnodd ariannol blynyddol ar gyfer darparu’r gefnogaeth yma. Mae hyn yn cynnwys darparu cefnogaeth ariannol sylweddol er mwyn gallu derbyn cymorth gan nifer o ddarparwyr arbenigol allanol. Gweler yn Atodiad A fanylion pellach am y gwasanaethau gwerthfawr a geir gan y sefydliadau a chyrrff yma.
24. Yn ogystal â’r gefnogaeth allanol yma, mae rhan helaeth y gwasanaeth a gynigir i’r digartref yn cael ei ddarparu gan dîm profiadol o staff mewnol. Mae’r elfennau statudol i’r gwaith sy’n cael ei gyflawni gan y Tîm yma h.y. pwynt cyswllt cyntaf i’r digartref, cymorth i atal digartrefedd, cynnal asesiad anghenion, llunio cynllun cartrefu/cefnogaeth a darparu llety dros dro lle bo’n briodol. Ail gartrefu unigolion yn barhaol mewn llety addas yw’r prif nod wrth gwrs.
25. Yn ogystal â’r elfennau statudol hyn, mae’r tîm hefyd yn darparu cefnogaeth bellach, cwbl hanfodol, os am helpu unigolion i ail sefydlu eu hunain neu gorau oll i osgoi digartrefedd yn y lle cyntaf. Mae’r gefnogaeth hwnnw’n cynnwys cymorth i:
 - ddatblygu sgiliau byw’n annibynnol da, megis siopa, coginio a glanhau;
 - ddod yn hyderus wrth reoli arian a chyllidebu
 - gael mynediad at iechyd a gofal cymdeithasol
 - gysylltu â sefydliadau perthnasol eraill am gymorth a chyngor
 - gael mynediad at addysg, cyflogaeth, hyfforddiant a chyfleoedd gwirfoddol
 - ddod yn rhan o gymuned ehangach
 - lenwi ffurflenni cais am dai a chysylltu â landlordiaid a hosteli
 - baratoi i symud ymlaen i lety parhaol
 - sefydlu cyflenwadau nwy/trydan
 - gynnal tenantiaeth ac osgoi wynebu digartrefedd yr eildro

26. Mae'r adnodd staff sydd o fewn yr Uned Digartrefedd ar gyfer cefnogaeth tenantiaeth o'r math yma wedi aros yn weddol gyson ers cyn dyfodiad Deddf Tai 2014 ac felly mae'n seiliedig ar y niferoedd digartref bryd hynny. Yn ystod y pandemig rydym wedi gallu manteisio ar arian ychwanegol gan y Llywodraeth i gynyddu ein hadnodd cefnogaeth ac mae hynny wedi bod yn werthfawr tu hwnt wrth geisio rhoi cymorth i'n cleientiaid.
27. Yn sgil y cynnydd o 71% yn y niferoedd digartref ers sefydlu'r tîm cefnogaeth cyn 2014, bellach rydym yn gweithredu ar raddfa staffio o un swyddog cefnogaeth i oddeutu bob 60 o unigolion sydd angen cefnogaeth. Nid oes modd i un swyddog gefnogi cynifer o unigolion bregus a chanlyniad hyn yw bod unigolion yn methu a dygymod a'r cymhlethdodau yn eu bywydau sy'n eu rhwystro rhag gallu darganfod cartref parhaol ac o ganlyniad yn gorfod treulio llawer rhy hir mewn llety dros dro.
28. Mae arian newydd y Grant Cymorth tai yn rhoi'r cyfle i ni wneud yn iawn am y sefyllfa yma. Mae modd chwyddo maint y tîm cefnogaeth fewnol yn sylweddol gyda'r nod o anelu at un swyddog yn cefnogi oddeutu 25 o unigolion bregus. Mae'r arian ychwanegol gan y Llywodraeth yn rhoi'r cyfle i ni roi trefniadau cefnogaeth briodol mewn lle am y tro cyntaf ers 2014.

Casgliadau

29. Yn sgil cynnydd o 71% yn y niferoedd digartref, ni all yr Uned Digartrefedd gwrdd â'r galw am eu gwasanaeth ar hyn o bryd.
30. Nid yw'r defnydd o lety dros dro mewn gwely a brecwast yn gynaliadwy ac nid yw'n cynnig llety o ansawdd derbyniol i hwyluso gallu unigolion, cyplau a theuluoedd i oresgyn sefyllfaoedd truenus a byddwn yn datblygu "llety â chefnogaeth" addas ein hunain gan anelu i ddirwyn i ben yr angen i ddefnyddio llety gwely a brecwast. Byddwn yn blaenoriaethu arian ychwanegol a ddaw drwy'r Grant Cymorth Tai er mwyn ariannu costau rhedeg y datblygiadau hyn.
31. Byddwn yn ceisio darparu "llety â chefnogaeth" o fewn y cymunedau lle mae'r galw gan drigolion y sir gan osgoi'r angen i symud unigolion i gymunedau sy'n ddieithr iddynt.
32. Nid yw darparu llety addas ynddo'i hun am wella ein sefyllfa digartrefedd gan fod yr unigolion bregus sydd yn ein gofal angen cefnogaeth lawer iawn gwell na'r hyn sydd wedi bod yn bosib i ni ei gynnig ers 2014.
33. Byddwn yn blaenoriaethu'r arian ychwanegol a ddaw drwy'r Grant Cymorth Tai er mwyn chwyddo'r tîm cefnogaeth mewnol er mwyn gallu rhoi cefnogaeth briodol i gynorthwyo'r digartref i allu sefydlu cartref parhaol a chynaliadwy mor fuan â phosib.
34. Byddwn hefyd yn parhau i gydweithio gyda'r darparwyr a nodir yn Atodiad A gan gynnal ymarferiad ar y cyd gyda hwy dros y flwyddyn nesaf i adolygu'r gwasanaethau gwerthfawr a geri ganddynt ar hyn o bryd gan ddychwelyd gydag adroddiad pellach ar ganfyddiadau'r gwaith hwnnw i'r Pwyllgor Craffu Gofal am fewnbwn pellach.
35. Gofynnir i'r Pwyllgor graffu'r cyfeiriad a amlinellir uchod gan gadw mewn cof yr angen i weithredu yn gyflym yng ngoleuni'r argyfwng digartrefedd sy'n ein hwynebu ar hyn o bryd.

Atodiadau

Atodiad A – Darparwyr a ariennir drwy'r Grant Cymorth Tai presennol.